

Висновки

Враховуючи існуючий досвід проектування та спорудження будівель із змінною геометрією, фактори, які впливають на вибір конструктивних схем та формування дизайну будівель вищих навчальних закладів, можна сформулювати *базові засади розвитку архітектури будівель вищих навчальних закладів із змінною геометрією*:

1. Функціональна трансформація через зміну просторової структури будівлі, приміщення, простору
2. Кліматична та інсоляційна адаптація зміною геометрії об'ємів, фасадів та обертання будівлі
3. Регулювання рівня шумового навантаження обертанням будівлі та зміною геометрії фасадів
4. Ефективне енерговиробництво внаслідок використання енергії сонця, вітру та земного тяжіння
5. Ефектний вигляд динамічних будівель у художньо-естетичному аспекті

1. Шемседінов Г. Мобільні будівлі з альтернативними джерелами енергозабезпечення // *Строительство, материаловедение, машиностроение: Сб. науч. трудов. – Вып. 32, Ч. 2. – Дніпропетровськ-вск, ПГАСА, 2005. – С. 145.* 2. Шулдан Л.О. Фактори, що впливають на ефективність споживання енергії будівлею // *Матеріали навчального семінару для керівників органів місцевої влади. – Львів: Спілка громад “Енергоощадні міста”, 2003. – С. 52–56.* 3. Карпенко П. Актуальність возведення небоскребов: проблемы и достижения // *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. – К.: ЗНДІЕП, 2004. – С. 29–34.* 4. Завойский А.К. Повышение теплозащиты внешних ограждающих конструкций // *БУ. – 2001. – № 6. – С.29–30.*

УДК 711

Н.О. Хілько

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
кафедра будівництва та архітектури

ШЛЯХИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ІСТОРИЧНОГО САДИБНОГО ЖИТЛА МІСТА ЧЕРНІВЦІ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ПОТРЕБ

©Хілько Н.О., 2014

Розглянуто передумови дослідження містобудівного аспекту щодо процесу обґрунтованої реконструкції та реставрації садибної забудови історичного житла 2-ї половини ХІХ – поч. ХХ ст. щодо сучасних потреб міста Чернівці.

Ключові слова: садибна забудова, історична забудова, архітектурне середовище.

The article deals with urban background research aspect of the process based reconstruction of the historic manor building of the second half of the 19th - early 20th century in the structure of the contemporary needs of Chernivtsi.

Key words: manor buildings, historic buildings, architectural environment.

Постановка проблеми

Тема дослідження пов'язана з необхідністю актуалізації наявних проблем історичного містобудівного архітектурного середовища міста Чернівці та пошук шляхів обґрунтованих процесів у садибній забудові з урахуванням економічних, демографічних та функціональних потреб часу. В пошуку способів оновлення міста можна виокремити такі питання:

– найважливіше – це формування свідомості населення та залучення до заходів реставрації та реконструкції в буферній зоні шляхом роз’яснювальної роботи, проведення “вуличних” презентацій (тобто інформування мешканців, підприємців та інших зацікавлених осіб однієї історичної вулиці) інформування про історичні довідки, наявні архівні документи, можливі шляхи безболісного перетворення тощо;

– наступним кроком може стати організація індивідуального навчання на міському рівні зацікавлених осіб архітектурно-будівельних спеціальностей на прикладах розроблених та існуючих програм, концепціях дій та відреставрованих об’єктів інших історичних міст із залученням фахівців, які можуть поділитись досвідом перетворень історичного житла.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз останніх досліджень і публікацій супроводжується вивченням впливу садибної забудови м. Чернівці на історичне містобудівне архітектурне середовище міста та накопиченням матеріалу для створення програм із перетворення житла відповідно до сучасних потреб.

Фахові дослідження та пошук принципів формування забудови міста, шляхів реконструкції, регенерації забудови, просторової виразності та ансамблевої єдності, створення комфортного життєвого середовища опубліковано в працях та профільних конференціях канд. арх. І. В. Коротун в науковій роботі “Принципи архітектурно-планувальної організації ансамблевої забудови” [2].

Історичні процеси міста висвітлено в працях чернівецьких істориків В. М. Ботушанського [1] та М. Д. Никирса [3].

Львівські дослідники викликають захоплення своєю працьовитістю та любов’ю до історичного, багатого архітектурною спадщиною міста та висвітленням сучасних проблем розвитку архітектурних шкіл, які готують високоосвічених спеціалістів та фахівців збереження для нащадків існуючої містобудівної спадщини, це зокрема В.І. Проскуряков [6], О.С. Пасічник [5] та інші.

Постановка завдання

Метою дослідження є створення передумов для пошуку стратегічних, компромісних, перспективних шляхів перетворення садибного житла 2-ї половини XIX – поч. XX ст. до сучасних потреб у структурі сучасного міста Чернівці зі збереженням історичного ареалу, розвитком туристичної функції та перетворенням на комфортне для проживання мешканців місто.

Виклад основного матеріалу

В архітектурі Чернівців другої половини XIX – поч. XX ст. привертає увагу садибна забудова, що формувалася на багатоетнічній та багатоконфесійній структурі суспільства Буковинського краю та утворила неповторний характер вулиць, кварталів, образу міста. Чернівецькі садиби формують історичну забудову міста та є одним з найважливіших фрагментів в міській тканині та архітектурному ансамблі міста, які не тільки відкривають нам завісу минулого, а й “проорокують” майбутнє.

Гострим є питання задоволення вимог до житла, його удосконалення та комфортних перетворень у сформованому міському історичному середовищі. Сьогодні ставлення до житла як до товару спричинило багато, можливо, й незворотних процесів у реконструкції та реставрації садибної забудови не тільки на рівні втручань до планувальної структури, а й на рівні формування міського житлового середовища.

Дослідження проблеми впливу садибного житла на формування міського середовища міста Чернівці наштовхують на пошук обачної реконструкції і раціональних методів проектування нових об’єктів. Садибна забудова в другій половині XIX – поч. XX ст. сформувала містобудівне середовище багатьох вулиць міста, які зараз включені до буферної зони. Перетворення історичного садибного житла відповідно до сучасних вимог були довгий час без відповідного контролю фахівців, що спричинило негативні втручання, внаслідок яких зменшився відсоток автентичних пам’яток архітектури та пам’яток історії. Принципи реновації фасадної структури історичного садибного житла також викликають багато запитань та потребують негайного вивчення на

прикладах реалізованих об'єктів фахівців Львова, які впевнено утримують пальму першості в Україні щодо комплексного кваліфікованого підходу до питань збереження, відновлення та пошуку концептуальних підходів щодо реставрації та реновації історичної забудови, об'єднуючи в проектах основні складові успішної реалізації обачного втручання: це навчальні заклади з найкращими фахівцями-професорами в галузі архітектури, студентами, чиновниками, кваліфікованими виконавцями та зацікавленими особами.

Дослідження існуючого стану садибної забудови потребують не тільки комплексного підходу, а й детального дослідження кожної окремої архітектурної споруди – з висновками та рекомендаціями, а найважливіше – накопичення проектної документації для уникнення псевдо-реставраційних заходів та самовільного втручання в існуючу забудову дисонуючими об'єктами.

Критична оцінка сучасного стану історичного садибного житла в м. Чернівці потрібна не тільки для виявлення процентного співвідношення втрат внаслідок природних, економічних чи політичних процесів, а й для створення платформи, яка об'єднуватиме різних дотичних фахівців, громадськість, добродіїв, представників державних установ в спільноту, яка вибудує логічний ланцюг поетапних дій щодо збереження пам'яток архітектури.

З минулих часів ми успадкували безцінні пам'ятки архітектури та містобудування, які є цінними не тільки в архітектурному аспекті, а й свідчать про економічний, суспільно-політичний, науково-технічний та культурний розвиток певного суспільства. Збереження архітектурної спадщини є важливим завданням на державному рівні. На жаль, збереженню та належному утриманню історичних будівель, а тим паче архітектурному міському середовищу приділяється мало уваги у нашій країні на всіх рівнях не тільки в зв'язку з браком фінансування, а й через відсутність концептуальних далекоглядних програм та достатньої кількості вузьких спеціалістів.

На державному обліку в межах території міста Чернівці знаходиться 733 пам'ятки культурної спадщини, зокрема 537 пам'ятки архітектури. До переліку входять 18 вілл та 9 іменних будинків садибного типу. Дослідження садибної забудови м. Чернівці обрано у зв'язку з тим, що вони все ще залишаються малодослідженими, увагу звертають більше на громадські споруди та будівлі. Виникає необхідність у виявленні нових пам'яток архітектури міста, систематизації існуючих списків об'єктів архітектурної спадщини.

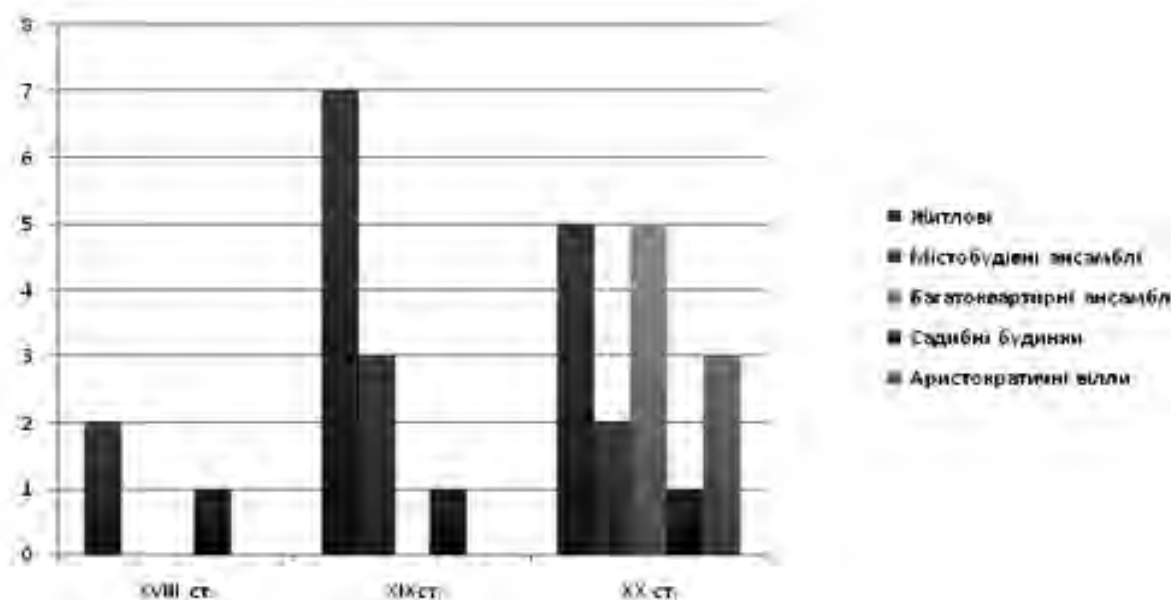
Перетворення міста Чернівці в комфортне місто для всіх мешканців та туристів потребує архітектурних, історичних, географічних досліджень та пропозицій щодо об'єднання всіх фахівців, однодумців, поціновувачів міста, владних структур до створення комплексного архітектурного середовища із збереженими історичними цінностями. Аналіз якості архітектурного середовища міських периферійних забудов з прекрасною історичною садибною забудовою наштовхує на невтішні висновки. В місті безліч місць для влаштування додаткових зон відпочинку, пішохідних та велопрогулянок, для відведення основного потоку від центральних площ, перенасичених транспортом: наприклад, парк імені Ю. Федьковича на вул. Йозефа Главки. Мабуть, варто залучати громадськість і до розгляду бізнес-планів людей, які можуть зробити значний внесок у збереження історичного архітектурного середовища не тільки влаштуванням чергової торговельної точки та проводити більше архітектурних конкурсів.

Сьогодні існує хибна думка, що демократична політика у сфері будівництва робить абсолютно невідповідним, а, отже, неможливим збереження архітектурного спадкового середовища. Дослідникам необхідно викоринити ці твердження, а також спробувати оцінити потенціал розвитку, закладений в історичному середовищі міста. В садибному будівництві Чернівців перевагами історичного середовища вважають: архітектурне і типологічне різноманіття, якісний благоустрій з озелененням, середовище, співрозмірне людині. Недоліками історичного середовища вважають: високий ступінь зносу житлового фонду, технічний стан комунальних мереж, виникнення при реставраційних, реноваційних чи санаційних роботах конфліктів сусідських інтересів, а відповідно, неможливості безконфліктного розвитку території.

Шляхи перетворення історичного садибного житла міста Чернівці відповідно до сучасних потреб потребують вирішення насамперед таких завдань:

- реставрація історичних вікон з пониженням коефіцієнта тепловтрат;

- очищення фасадів та декоративних елементів будівель від багат шарових набілів, відновлення автентичного кольору та втрачених елементів з підвищенням рекуперації тепла та захистом від вологи;
- обачне втручання в планувальну структуру та залучення до житлового фонду, за наявності відповідних факторів, місць загального користування, тобто горищ, підвалів;
- влаштування вуличного освітлення з використанням сучасних технологій, наприклад, використання ліхтарів на сонячних батареях.

Історична садибна забудова міста Чернівці завдяки плануванню вулиць відкриває ще один великий потенціал для міста – влаштування елементів громадського простору, який сьогодні не використовується. Садибна забудова формує непряжні вулиці, озеленені та з територіями для влаштування зон відпочинку, дитячих та гральних майданчиків для різних вікових груп населення. Міські садибні будинки – це переважно будинки на декілька квартир з дворовими територіями, де земельні питання також провокують на виникнення конфліктних ситуацій між мешканцями, коли доступ до спільних територій обмежують за невизначених причин.

Історичні факти засвідчують, що період другої половини XIX ст. – до 1914р. був найсприятливішим для розвитку і художньо-професійної освіти в краї. Позитивні економічні, політичні й культурні зміни у розвитку краю зумовили процеси зростання попиту і престижу архітектурно-будівельних професій. Досягнення у галузі професійно-художньої освіти сприяли підвищенню культурного, мистецького і естетичного рівня краян. У досліджуваний період на Буковині були розвинуті народні промисли: кераміка, художня обробка металу, різьба по дереву та ін., що стало підґрунтям для відкриття такого типу навчальних закладів. Поряд із завданнями розвитку будівельної справи в регіоні школа вела активну підготовку кадрів із різних спеціальностей: малярів, каліграфів, друкарів, художників із скла, порцеляни та кераміки, ювелірів, граверів, меблевиків, фотографів та ковалів художніх виробів, зразки робіт яких ми можемо спостерігати, наприклад, у садибній забудові. З метою забезпечення відповідного рівня викладання фахових дисциплін на роботу було запрошено низку викладачів з Відня – відомих тодішніх архітекторів, конструкторів, інженерів: А. Барбієра, В. Зейбольда, Я. Кляйна, Й. Ляйцнера, що сприяли належному рівню підготовки спеціалістів, адже передавали учням своє розуміння монументальності, органічного зв'язку архітектури та декору. Чернівецька промислова школа стала виразником естетичних концепцій, ідей, будівельних і ремісничих технологій Відня, який у другій половині XIX століття вважався визначним мистецьким центром. Відкриття у Чернівцях промислової школи було однією з перших спроб Міністерства віросповідання та освіти Австро-

Угорської імперії започаткувати на Буковині систематичне художньо - промислове навчання, яке забезпечувало б крайову будівельну і промислову галузь висококваліфікованими кадрами.

Утворення нового факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету має на меті реконструювати архітектурно-мистецький та інженерний освітній процес на тлі історичних обставин, який враховував би соціально-історичну типологію, регіональну специфіку, наявне архітектурне середовище та інше.

Висновки

Прикордонне розташування, сприятливі природно-кліматичні умови, багата історико-культурна спадщина, рекреаційні ресурси, економічний і науковий потенціали, соціально-культурні та регіональні традиції розкривають широкі перспективи для розвитку архітектурної діяльності в місті Чернівці.

Отже, збереження історичного ареалу садибної забудови в структурі сучасного міста Чернівці як культурного центру Буковини потребує комплексного підходу до досліджень історичної забудови: залучення периферійних територій до функціональних відпочинкових зон міста; покращення культурного іміджу із розвитком нових туристичних маршрутів садибною забудовою міста на основі архітектурних досліджень та співпраці з відділом охорони культурної спадщини; проведення громадських заходів на архітектурну тематику; збільшення різноманітності в планувальних структурах відпочинкових зон та врахування історичного архітектурного середовища під час реставраційних чи реноваційних заходів.

На сучасному етапі спостерігається системність у руйнівних процесах історичної забудови. Вагомі негативні фактори – це процес масового самовільного будівництва, що спричиняє не завжди вдале втручання в архітектурне середовище. Садибна забудова впливає на стан архітектурно-просторового середовища.

Робота з вивчення садибної забудови може стати матеріалом для розробок програм, концепцій, матеріалом для архітектурних шкіл та громадських публікацій із збереження історичної структури міста Чернівці.

Наступним етапом дослідження стане аналіз об'ємно-планувального вирішення садибних будинків Чернівців, типологічних характеристик, аналіз поверховості, вивчення планувальних структур, аналіз типів помешкань, трансформації планувальної структури, яка відбулася за період експлуатації житлових будинків. Вивчення картографічного матеріалу може відкрити завісу в системі розвитку містобудівного процесу та щільності забудови, що доповнить інформацію про соціальні, політичні та побутові процеси багатонаціонального міста. Потребують уваги та дослідження принципи створення об'ємно-просторової садибної забудови з урахуванням композиційних та ландшафтних особливостей.

1. Ботушанський В.М. Німецькомовна преса Буковини про деякі аспекти національно-культурного життя буковинських українців (друга половина XIX – початок XX ст.) // *Питання історії України: Збірка наукових статей.* 2 Т. 4. – Чернівці, 2000. 2. Коротун І.В. Принципи архітектурно-планувальної організації ансамблевої забудови : Автореф. дис... канд. наук: 18.00.02 / І. В. Коротун; Київський національний ун-т будівництва та архітектури. – К., 2006. – 20 с. 3. Никирса М.Д. Чернівці. Документальний нарис з історії вулиць і площ. – Чернівці. – Золоті Литаври, 2008. – 452 с. 4. Пасічник О.С. Генеза архітектурної школи Львівської політехніки та внесок її випускників у розвиток архітектури: Автореф. дис. ... канд. арх. – Львів, 2004. – 20 с. 5. Проскураков В.І., Хрін О.С. Співвідношення інженерних та архітектурних дисциплін у навчальних планах львівської архітектурної школи // *Вісник Держ. ун-ту “Львівська політехніка” : Сер. Архітектура.* –1998. – № 358. – С. 252 – 256.